

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף י"א

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאין מעברין את השנה אלא במזומנים לה שהוזמנו מראש שהם ישבו בבית דין לעבר את השנה.

ומביאה הברייתא מעשה שהיה ברבן גמליאל שאמר השכימו לי מחר בבוקר שבעה לעלייה כדי לעבר את השנה, והשכים ומצא שמונה, ואמר שמי שעלה שלא ברשות ירד, עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי, ואמר לו רבן גמליאל שב בני שב ראויות כל השנים כולן להתעבר על ידך אלא אמרו חכמים אין מעברים את השנה אלא במזומנים לה.

ואמנם אומרת הגמרא שלא היה זה שמואל הקטן שעלה שלא ברשות אלא אדם אחר, אך לא רצה שמואל הקטן שאותו האדם יתבייש ולכן אמר זאת.

וכפי שהיה מעשה שרבי דרש, והריח ריח של שום, ואמר מי שאכל שום יצא, ועמד רבי חייא ויצא, ועמדו כולן ויצאו. ולמחרת שאל רבי שמעון בנו של רבי את רבי חייא כיצד ציערת לאבא בזה שאכלת שום, והשיב לו רבי חייא, לא תהא כזאת בישראל שאצער את רבי. ולא אני אכלתי את השום.

ואומרת הגמרא שרבי חייא למד לעשות כך מרבי מאיר וכפי ששינו בברייתא שהיה מעשה באשה אחת שבאה לבית מדרשו של רבי מאיר, ואמרה לו אחד מכם קדשני בביאה, וכדי שלא לבייש את מי שקידש אותה עמד רבי מאיר וכתב לה גט כריתות ונתן לה, ועמדו כתבו כולם ונתנו לה.

ורבי מאיר למד זאת משמואל הקטן ושמואל הקטן למד זאת משכניה בן יחיאל שכתב עליו בפסוק בעזרא "וען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלקינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת", ואף שהוא לא נשא אשה נוכריה.

ושכניה בן יחיאל למד לעשות כך מיהושע שנאמר ביהושע "ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל", ואומרת הגמרא ששאל יהושע ואמר לפניו רבש"ע מי חטא, והשיב לו הקב"ה וכי דילטור אני להלשין לך מי חטא, אלא הטל גורלות.

עוד אומרת הגמרא שאולי למד זאת שכניה ממש רבינו שאמר לו הקב"ה "עד אנה מאנתם", למרות שלא כולם חטאו.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שמשמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל, ואף על פי כן היו משתמשים בבת קול, ופעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו, ונתנה עליהם בת קול מן השמים ואמרה שיש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך, ונתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן שהבת קול דיברה עליו, וכשמת הלל הזקן אמרו עליו, הי חסיד הי עניו תלמידו של עזרא.

מעשה נוסף היה שהיו מסובין בעליה ביבנה, ונתנה עליהם בת קול מן השמים ואמרה שיש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך, ונתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של הלל.

ובשעת מיתתו של שמואל הקטן התנבא ואמר שמעון וישמעאל לחרבא, וכלומר שרשב"ג רבי ישמעאל ימותו בחרב, וחברוהי לקטלא, וכלומר שחבריהם ימותו אף הם, ושאר עמא לביזא, וכלומר ששאר העם יהיו לביזא, ועקן סגינן עתידן למיתי על עלמא, וכלומר שצרות גדולות עתידות לבוא לעולם.

ואף על יהודה בן בבא בקשו לומר כן בהספד אלא שנטרפה שעה שאין מספידים על הרוגי מלכות מחמת הפחד מהשלטונות.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאין מעברים את השנה אלא אם כן ירצה הנשיא, והיה מעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול רשות אצל שלטון אחד שבסוריא ושהה לבא ולא בא לפני הזמן של עיבור השנה,

ועיברו את השנה והתנו שמעברים על מנת שירצה רבן גמליאל, וכשבא ר"ג ואמר רוצה אני, נמצא שהשנה מעוברת.

ברייתא נוספת מביאה הגמרא שאומרת שאין מעברין את השנה אלא אם כן היתה צריכה עיבור מפני הדרכים, או מפני הגשרים שעדיין לא ראויים למעבר מחמת הגשמים, וכך לא יוכלו לעלות לרגל, ומפני תנורי פסחים שצריכים להתייבש בחמה, ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו, וכלומר אם שמעו על קהילה גדולה שיצאה לדרך לעלות לרגל ועוד לא הגיעה. אבל לא מעברים את השנה מפני השלג ולא מפני הצינה ולא מפני גליות ישראל שלא עקרו ממקומן עדיין.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאין מעברים את השנה לא מפני הגדיים שלא גדלו עדיין, ולא מפני הטלאים שעוד לא גדלו, ולא מפני הגוזלות שלא פרחו, אבל עושין אותן סעד לעיבור השנה, וכלומר שאם שניים מהם צריכים לעיבור השנה, ויש סיבה נוספת לעבר משלושת הסיבות שיבואו לקמן, מצרפים אותם ומעברים את השנה.

וביאר רבי ינאי בשם רבן שמעון בן גמליאל כיצד עושים אותם סעד, שכותבים בהודעת הנשיא על העיבור, מודיעים אנו לכם שהגוזלים לא פרחו עדיין, והגדיים רכים, וזמן האביב לא הגיע עדיין, והיה נראה הדבר בעיני והוספתי על שנה זו שלושים יום.

מקשה הגמרא ששינו בברייתא שלדעת תנא קמא עיבור השנה שלשים יום, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל אומר חודש וכלומר חודש חסר שהוא כ"ט ימים, וכאן אמר רשב"ג שמוסיפים על השנה שלושים יום, ולא חודש. וביאר רב פפא שלדעת רשב"ג אם רצו מוסיפים חודש חסר שהוא כ"ט יום, ואם רצו מוסיפים חודש מלא שהוא שלשים יום.

עמוד ב'

ועל מה שהובא בברייתא שהנוסח בהודעת הנשיא הוא שהיה נראה בעיני לעבר את השנה. אומרת הגמרא שאפילו רבן גמליאל שהיה תקיף היה עניו יותר מבנו רבן שמעון בן גמליאל, שהרי רבן שמעון בן גמליאל אמר שהנוסח הוא והיה נראה בעיני לעבר השנה, אך רבן גמליאל כשעיבר את השנה אמר והיה נראה בעיני ובעיני חברי.

שמובא בברייתא מעשה ברבן גמליאל שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית, והיה יוחנן הסופר עומד לפניו ושלוש איגרות חתוכות מונחות לפניו.

ואמר רבן גמליאל לסופר טול איגרת אחת וכתוב בה, לאחינו בני הגליל העליון, ולאחינו בני הגליל התחתון שלומכם ירבה, מודיעים אנו לכם שהגיע זמן ביעור המעשרות (שהוא בשנה השלישית והשישית לשמיטה), וכל מי ששיחה מעשרותיו אצלו מהזיתים צריך לתת אותם כעת לכהנים וללוויים לפני זמן הביעור.

ואמר לו טול איגרת נוספת וכתוב בה לאחינו בני הדרום שלומכם ירבה, מודיעים אנחנו לכם שהגיע זמן הביעור ולכן כל מי שלא הפריש עדיין מעשר מהשיבולים צריך לתת אותם לכהנים וללוויים קודם זמן הביעור.

ולפי שבגליל היו זיתים מרובים שלח להם על הזיתים, ובדרום שהיו חיטים מרובים שלח להם על החיטים.

ואמר רבן גמליאל לסופר שיטול איגרת נוספת וכתוב בה, לאחינו בני הגולה שבבבל, ולאחינו שבמדי ולשאר גלויות ישראל שלומכם ירבה לעולם. מודיעים אנו לכם שכיון שהגוזלים עדיין קטנים, והגדיים רכים, ולא הגיע עדיין זמן האביב, והיה נראה בעיני ובעיני חברי לעבר את השנה, לכן הוספנו על השנה שלושים ימים.

ורואים את ענוותנותו של רבן גמליאל שאמר שהיה נראה בעיני ובעיני חברי למרות שהוא היה הנשיא.

ואמנם אומרת הגמרא שאין מכאן ראייה שרבן גמליאל היה עניו כזה תמיד, ושמה היה זה רק לאחר שהורידוהו מגדולתו והחזירוהו, שאז הוא היה עניו עד כדי כך.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שעל שלשה דברים מעברים את השנה, על האביב שעוד לא הגיע, וכלומר שלא התבשלה התבואה עדיין בזמן שכבר היה צריך להיות חודש ניסן, שאז מעברים את השנה ומוסיפים חודש אדר שני.

וכן מעברים את השנה אם רואים שלולי שיעברו, פירות האילן יבשילו לאחר העצרת.

וכן מעברים את השנה מחמת התקופה וכלומר אם רואים שתקופת תמוז מתארכת, ותמשיך גם בחודש תשרי, מעברים את השנה כי צריך שחג הסוכות יהיה בתקופת תשרי וכפי שיתבאר להלן.

ואומרת הברייתא שכדי לעבר את השנה צריך שיהיו שנים מתוך שלושת הסיבות האלו, אבל סיבה אחת מהם לא מספיקה כדי לעבר את השנה. ואם אחת הסיבות היא שעוד לא הגיע זמן האביב הכל שמחים, כיון שמותר לאכול את התבואה שצמחה השנה רק מפסח, ובעיקרון אם מעברים את השנה, יש חודש נוסף שאסור לאכול מהתבואה החדשה, אלא שאם מעברים את השנה בגלל האביב התבואה בכל מקרה עוד לא הבשילה, ולכן דחיית הפסח לא תגרום שיצטרכו להמתין לאכול מהתבואה החדשה עד אחרי פסח, כי בכל מקרה היא עוד לא הבשילה.

ורבי שמעון בן גמליאל אומר על התקופה. ומסתפקת הגמרא אם כוונתו שאם מעברים על התקופה כולם שמחים, כי עולי רגלים לא יצטרכו לעלות לרגל בחורף, או שכוונתו הייתה שעל התקופה מעברים את השנה אפילו בלא טעם נוסף מתוך השלושה, כיון שלומדים זאת מהפסוקים. ונשאת הגמרא בתיקו.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שעל שלשה ארצות מעברים את השנה, וכלומר שיש שלושה מחוזות בארץ ישראל שאם לא הגיע האביב בהם זו סיבה לעבר את השנה, והם יהודה, ועבר הירדן, והגליל, ואם בשתיים מהם לא הגיע האביב מעברים, ואם באחד מהם אין מעברים.

ואם אחת מהמחוזות שלא הגיע בהם האביב הוא יהודה הכל שמחים, כי אין העומר בא אלא מיהודה, ואם ביהודה כבר היה האביב, ממילא התבואה כבר יבשה, ויצטרכו לחפש תבואה במקומות אחרים. וגם שאם התבואה כבר מבכרת ביהודה ולמרות זאת לא היו יכולים להביא ממנה עומר כי עיברו את השנה, היה הדבר קשה בעיניהם.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאין מעברים את השנים אלא ביהודה, ואם עיברוהו בגליל מעוברת, אך העיד חנניה איש אונו שאם עיברוהו בגליל אינה מעוברת.

וביאר ר' יהודה בנו של רבי שמעון בן פזי שטעמו של חנניה איש אונו הוא מהפסוק "לשכנו תדרשו ובאת שמה", שלומדים משם שכל דרישה שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום וכלומר ביהודה ששם בית המקדש.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאין מעברים את השנה אלא ביום, ואם עיברוהו בלילה אינה מעוברת. וכן אין מקדשים את החדש אלא ביום, ואם קידשוהו בלילה אינו מקודש.

וביאר ר' אבא שהמקור לדין בברייתא הוא מהפסוק "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו", שלומדים שמדובר על ראש השנה שהוא החג שהירח מתכסה בו, כי הוא חג שחל בתחילת החודש שאז הירח מכוסה, ועליו נאמר "כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", ולומדים שכפי שמשפט ביום, גם קידוש החדש שהוא החוק שעושים בראש השנה, צריך להיות ביום.

